

Mitä on teosofia?

Teosofian nimi on jo kuulunut yli Suomen, teosofinen liike leviää päivä päivältä yhä laajempiin piireihin. „Mitähän sekin on?“ sanovat ihmiset. Ja ne, jotka ovat jotakin tietävinään, sanovat joko: „se on sellainen uskontoa vastustava liike, joka tahtoo kukistaa kirkot, poistaa papit ja vääntää kaikki hyvät käsitykset nurin“; taikka: „se on sellainen uusikirkollinen liike, joka salavihkaa tahtoo saattaa vanhat uskonnolliset pimitykset takaisin maailmaan“.

Näin arvelevat ne, jotka – niinkuin ylipäänsä on ihmisten tapa – ennakolta langettavat asioista tuomionsa turhanpäiväisten huhujen mukaan. Mutta huhuihin ei ole luottamista tässäkään tapauksessa. Viisas on se ihminen joka ei välitä kuulopuheista, vaan tahtoo itse ottaa selvää, mitä teosofia on ja mihin se pyrkii.

Teosofia on maailmankatsomus, sen kaikki tietävät, ja teosofinen liike on tämän maailmankatsomuksen edustaja, kannattaja ja levittäjä. Mutta minkälainen maailmankatsomus teosofia on? Onko se tyhjää jumalankieltämistä, onko se synkkää materialismia? Vai onko se uusikirkollista opinkappaleisuutta? Tämän asian perille emme pääse kulkupuheiden nojalla, sen kuulemme paraiten teosofialta itseltään. Kysykäämme siltä, mikä se uusi teosofinen maailmankatsomus on.

Kahdesta asiasta teologia ja materialismi alati puhuvat: Jumalasta ja ihmisistä. Materialismi tekee Jumalan tyhjäksi sanaksi, teologia ihmisen mitättömäksi todellisuudeksi. Mitä nyt teosofia näistä kahdesta opettaa?

Jumalasta sanoo teosofia: Jumala on käsite, josta on paljon kiistelty ja väitelty. Tämä kiista on ollut ja on turha, koska ihmisillä ei voi Jumalasta olla mitään yleisiä mielipiteitä, määritelmiä ja uskonnokappaleita. Jumalasta voi korkeintaan sanoa yleisesti: Jumala on Totuus, Jumala on Elämä, Jumala on Rakkaus, mutta yksilönä ihminen on oikeutettu puhumaan Jumalasta ainoastaan siinä määrin kuin hänellä on Jumalasta *tietoa*.

Jos katsotaan lahkoja, kirkkoja ja vapaa-aatteisia ajatussuuntia, niin ne aina sanovat: „tällainen on Jumala, uskokaa häneen!“ taikka sitten: „Jumalaa ei ole, häneen ei voi uskoa“. Selvää on, ettei kysymys sillä tavalla koskaan tule ratkaistuksi. Ainoa mikä kysymyksen voi ratkaista, on tieto.

Mikä nyt on kaiken tiedon ehdoton ehto?

Me olemme tietoisia ainoastaan siitä, mikä sisäisesti ilmoittaisi tajunnallemme. Jos minä näen paperin edessäni, olen siitä tietoinen sen nojalla, että aivoihini on silmien kautta heijastunut kuva paperista. Muulla tavoin en voisi olla siitä tietoinen; jos suljen silmäni, en sitä näe. Ihmisen on turha puhua taivaassa istuvasta suuresta herrasta, ellei hänellä ole siitä persoonallista tietoa. Jos Jumala on ja tahtoo, että ihminen hänestä tietäisi, täytyy ihmisen jollakin keinolla voida päästä Hänestä tietoon.

Mutta mitenkä tämä taas on mahdollista? Ainoastaan sillä edellytyksellä, että ihminen sisässään voi ikäänkuin nähdä Jumalan, että toisin sanoen Jumala asuu ihmisen sisässä.

Nytpä kaikkina aikoina ihmiset ovat puhuneet Jumalasta. Mistä se johtuu? Eiköhän siitä, että jollakulla ihmisellä ainakin on ollut sisäinen tieto Jumalan olemassaolosta ja toisilla sisällinen, vaistomainen pakotus uskomaan Hänen olemassaoloonsa?

Teosofian oppi ihmisen suhteesta Jumalaan on nyt tämä: Jumala on ja ihminen voi sisässään päästä tietoon Jumalasta.

Kun ihmiset ovat puhuneet Jumalasta ja rakentaneet Hänestä kaikenmoisia kummallisia käsitteitä, niin tämä on johtunut yksinkertaisesti siitä, että on ollut pohja, jonka päälle he ovat voineet rakentaa, on ollut olemassa Jumala. Ja mikä on Jumala? Se käsittämätön henki, se kaikkikäsitteittävä tajunta, josta ihminen voi sisässään päästä tietoon.

Ne viisaat ihmiset, jotka ovat tunteneet Jumalan, ovat sanoneet: „Jumalaa ei voi määritellä, älkää sanoko, että Jumala on sitä tai tätä. Te olette häntä pienempiä. Te ette voi määritellä Häntä, joka on teitä niin äärettömästi suurempi. Teidän suhteenne Jumalaan on niinkuin lapsen suhde Isään. Mutta niinkuin lapsi kasvaessaan vanhemmaksi oppii isäänsä ymmärtämään, niin tekin kehittyessänne opitte enemmän ja enemmän tuntemaan Jumalaa.“

Näin tulemme teosofian toiseen oppiin. Mitä on ihminen? Hän on Jumalan poika. Jos on olemassa Suuri Henki, mahtava Elämä tämän kaiken näkyväisen takana, niinkuin ihmiskunnan viisaat aina ovat julistaneet, niin mikä on ihmisen suhde tähän Elämään muu kuin lapsen suhde Isäänsä? Ihminen on Jumalan poika eikä maan matonen. Tomusta tehty on ainoastaan hänen näkyväinen fyysillinen ruumiinsa. Ihminen itse on katoamaton henki.

Nyt kysymme: Miksikä sitten ihminen ei tiedä olevansa Jumalan poika? Kuinka toisenlaista olisi tämä elämä, jos kaikki tietäisivät olevansa Jumalan lapsia, Elämän Hengestä lähteneitä, ja käsittäisivät, että he juuri siinä merkityksessä ovat ihmisiä, että Elämän Henki heissä elää! Mutta he eivät sitä tiedä, he riitelevät keskenään, antavat intohimoilleen perää. Ja meidän täytyy kysyä: miksikä on niin?

Tähän vastaa teosofinen maailmankatsomus: Sentähden, että luonnossa vallitsee suuri kehityksen laki; ihminen ei ole valmiiksi „luotu“ taikasanan avulla, vaan on pitkän kehityksen tulos, niinkuin tiedemiehetkin väittävät. Näkyväisenä olentona on ihminen syntynyt eläimestä, ei siten että yksityinen ihminen, minä tai sinä, olisi jostakin eläimestä syntynyt, vaan siten että nykyinen ihmiskunta kokonaisuudessaan on jonkun entisen eläinkunnan tulos. Me, jotka nyt elämme ihmiskunnassa, olemme ennen kuuluneet eläinkuntaan ja sentähden meissä on vielä eläin jälellä.

Elämän suuri Henki on meissä löytänyt uuden ilmausmuodon – puhtaan järjen ja yhteyden tunteen mahdollisuuden. Jumala on ikäänkuin ottanut asuntonsa ihmiseen, jumalallinen järki on eläinkuntaa valaissut ja siitä on syntynyt ihmiskunta, sillä me ihmiset olemme eläimiä ylemmällä. Meillä on samat vietit, aistit, himot ja hyveet kuin eläimillä – eläimethän osaavat tuntea, rakastaa, vihata niinkuin ihmisenkin. Mutta mitä meissä on, jota ei ole eläimillä? Se on järki, tuo merkillinen ajattelun ja kyselyn mahdollisuus, tuo sisäinen vapaus. Me osaamme kysyä: „mitä olemme? Mitä varten me olemme olemassa? Mitä varten on tämä maailma?“ Ihminen osaa järkeillä ja asettua itsensä ulkopuolelle: sitä ei eläin osaa tehdä.

Emme tunne eläintä, joka osaisi filosofisesti ajatella ja etsiä vastausta. Mutta ihmiskuntaan on Jumalan valo ottanut asuntonsa ja taistelee siinä eläimellisiä viettejä vastaan. Te tunnette itsenne ja tiedätte, että teissä vielä asuu eläin, joka himoitsee sitä ja tätä, mutta tiedätte myös, että teissä on tuomari, joka käskää, omatunto, joka neuvoa, tiedätte, että teissä on jotakin korkeampaa, itsetietoista ja pyrkivää.

Mutta vielä ihminen ei täydellisesti tunne itseänsä; hän ei ole vielä astunut Jumalan pojan asemaan. Ja me kysymme: kuinka käy ihmisen? Me elämme täällä vähän aikaa ja kuolemme; häviämmekö siihen? Eikö meillä enää ole tilaisuutta koettaa, voisimmeko vielä päästä Isän yhteyteen ja oppia tietämään, mitä elämä on, vai onko kaikki lopussa, onko kaikki hukassa, kun vaivumme kuolon uneen?

Tähän vastaa teosofia: ei ole suinkaan elämä loppunut kuolemaan, ei ole ihmisen pyrkimys ja ponnistus loppunut silloin kun hän muuttaa manalan majoille. Ihminen ei ole aineellinen olento. Kun hän on viettänyt jonkun aikakauden taivaallisessa tilassa, palaa hän takaisin maan päälle, taas jatkaakseen täällä, ponnistaakseen ja pyrkiäkseen, taistellakseen omassa itsessään olevaa eläintä vastaan, tehdäkseen työtä Jumalan valtakunnan puolesta. Tätä varten syntyy ihminen maan päälle. Ihminen pukeutuu näkyväiseen ruumiiseen kerran toisensa perästä ja lopulta hän saavuttaa tiedon Jumalasta. Lopulta puhkee Jumalan tietoisuus hänen sielussaan eloon. Jonakin päivänä tapahtuu jokaiselle ihmisolennolle se, että hänen sielussaan herää elävä tunto siitä, että hän on Jumalan poika, ja silloin alkaa ihmiselle uusi taival, uusi tie, tie Jumalan luo. Tätä tietä kulkiessaan ihminen lopullisesti voittaa eläimen, jättää sen taaksensa ja tulee täydelliseksi järkeväksi olennoiksi, joka osaa hillitä ajatuksiaan ja tunteitaan. Ja jatkaessaan eteenpäin täydellisyyden toiviotietä hän tulee yhä jumalallisemmaksi olennoiksi, enkeliksi, joka voi tehdä työtä Jumalan valtakunnan puolesta itseään ajattelematta.

Onko niitä ihmisiä ollut, jotka ovat tämän matkan kulkeneet? Oletteko kuulleet sellaisesta? Olette varmaan. Jokainen ihminen suuremmissa maailman kansoissa on kuullut ainakin yhdestä sellaisesta puhuttavan. Kristillisissä maissa puhutaan Jeesus Natsarealaisesta: kuka kristitty ei heti saisi sielunsa eteen kuvan täydellisestä ihmisestä, joka ilmotti Jumalan maailmalle? Ja sellaiset kuin Jeesus ovat olleet ne muut miehet, jotka muissa uskonnoissa ovat esiintyneet – Krishna, Buddha, Laotse,

Zarathustra y. m. Niinkuin Jeesus Natsarealainen on kristittyjen ihmisihanne, niin on Buddha buddhalaisten.

Häpeemmekö olla kristittyjä? Häpeemme, jos sillä tarkotetaan jotakin alentavaa, että me olemme syntisiä, kelvottomia, ikuisesti kykenemättömiä hyvään. Mutta häpeemmekö silloin, jos kristittynä oleminen merkitsee, että meillä on ihanteena Jeesus Kristus? Emme häpee, sillä sellaisiksi me kerran itsekin tahtoisimme tulla, sellaisiksi, että Jumalan Elämä voisi meissä ilmetä, voisi meistä vuotaa ulos maailmaan, niinkuin se vuoti maailmaan Jeesus Natsarealaisen kautta.

Ja nyt on huomattava tärkeä kohta. Teosofia opettaa, että kun ihminen on saavuttanut täydellisyyden, on hän vapautunut jälleensyntymisen pakosta ja samalla tullut itsetietoisesti kuolemattomaksi olennoksi. Täydelliset ihmiset, semmoiset kuin Buddha ja Jeesus, ovat kuolemattomia olentoja. He ovat tänä päivänä olemassa. He elävät vielä häviämättöminä, tietoisesti työskennellen ihmisten puolesta niinkuin maan päällä ollessaan, he rakastavat ihmisiä ja ilmottavat Jumalan ihmisille. Mutta missä he ovat? Poissa ihmisten ilmoilta näkymättömissä, sillä historiallinen kehityskulku vaatii, että ainoastaan silloin tällöin joku suuri ihminen ilmestyy maailmaan. Ihmiskunta on vielä niin lähellä eläinkuntaa, että tällainen ihminen on liian suuri eläkkeen julkisesti kaikkein keskellä. Mitä on ihmiskunta tehnyt niille sieluille, jotka Jumalasta tietoisina ovat tulleet sille julistamaan sanomaa Jumalasta ja tietä Jumalan luo? Se on niitä ristiinnaulinnut, polttanut ja perästäpäin – jumaloinut. Me olemme vielä siksi pieniä, että vihaamme näitä suuria olentoja, mutta heidän poismentyään sanomme: „hän oli Jumala, hän yksin oli Jumala“, emmekä ollenkaan huoli siitä, että hän itse on sanonut: „te olette kaikki Jumalan poikia ja teidän pitää pyrkiä Isän yhteyteen“.

Sentähden nämä Viisauden Mestarit, jotka vielä tänä päivänä niinkuin ennen pitävät huolta ihmiskunnasta, elävät näkymättöminä suurelta maailmalta, mutta se ihminen, joka kulkee henkisen tiedon polkua pyrkien Jumalan tuntoon, hän myös, mikäli hänessä herää Jumalan tieto, pääsee näiden suurten ihmisten, jumalallisten olentojen ja Mestarien yhteyteen.

Tämmöinen on teosofinen maailmankatsomus, ja jos te kysytte: mitä hyötyä meillä on siitä, että sen omaksumme, vastaan: siitä hetkestä lähtien, jolloin sydämemme ja järkemme ottaa vastaan teosofian iloisen sanoman, ymmärrämme ja tunnemme, että elämä ei ole pimeyttä, tyhjyyttä ja ikävyyttä, vaan valoa ja sulaa rauhaa. Elämällä on tarkoitus: me olemme kuolemattomia olentoja, mutta ei siinä merkityksessä, että kuoltuamme meidän pitäisi istua jonkun Jumalan luona ikuisesti laulamassa tai soittamassa, vaan siinä merkityksessä, että vähitellen kasvamme itsetietoisiksi omasta kuolemattomuudestamme, vähitellen opimme käyttäytymään ja elämään kuin kuolemattomien sopii. Me olemme ikuisia olentoja, ja elämä meille alati laajenee, valkenee ja selviää. Me saamme yhä suurempia ja ihanampia tehtäviä maailmassa. Maailma on meille ihmeellinen ja suloinen ja täynnä henkistä merkitystä.

Teosofinen maailmankatsomus leviää nykyaikana, sentähden että se, niinkuin kaikki todellinen uskonto, vapauttaa ihmisen sielun, pelastaa ihmiskunnan. Mistä? Jumalan *pelosta*, siitä pelosta, että Jumala olisi kauhea olento, joka ikuisesti tahtoisii piinata yhtäkään ihmistä, yhtäkään luotua olentoa. Teosofia opettaa, että Jumala on Rakkaus, Hyvyys, Totuus, ikuinen sopusointu, jonka yhteyteen ihminen voi päästä. Ei ole olemassa mitään ikuista kadotusta, sillä Jumala on rakkaus, eikä olento, joka on Jumalasta lähtenyt, joka sisimmässä itsessään on Jumala, voi mennä ikuisesti alaspäin. Hän voi jonkun aikaa viivähtää himoissaan ja vieteissään, mutta se on ohimenevää. Te kaikki, jotka tunnette olevanne syntisiä, pahoja, himojen ja halujen alaisia, tietäkää, että tulee aika, jolloin kaikki tuo karisee pois, jolloin synnit ja himot putoavat päältänne, ja jällelle jää vain puhdas järki, riemuitseva henki.

Ihminen voi vapautua: jokainen ihminen tulee kerran vapautumaan kaikesta pahasta. Ei ole mitään kauhua olemassa, vaan ikuinen kehitys. Teosofinen maailmankatsomus vapauttaa meidät jumalanpelosta ja kuolemankauhusta; se vapauttaa meidät samalla eräästä toisesta asiasta, joka on synkän synkkänä varjona painostanut ihmistuntoa ja joka varsinkin kristikunnassa on paljon pahaa tehnyt, ja vielä tänä päivänä on suurena haittana kehitykselle. Mikä tämä toinen asia on? Se on uskonnollinen suvaitsemattomuus ja ahdasmielisyys, tuo kummallinen harha, että sanotaan: „Näin pitää uskoa, ja jollet näin usko, niin huonosti sinun käy“. Ajatelkaamme, kuinka paljon on uskonnon nimessä tehty hirmutöitä, kuinka keskiajalla räkättiin ja poltettiin ihmisiä uskonnon nimessä, koska

Jumala muka niin vaati. „Sinua pitää piinata, että vapautuisit kerettiläisyydestä, kosket usko, niinkuin pitää uskoa“.

Meidän aikanamme ei enää kiduteta ja polteta, mutta yhä vielä elää uskonnollinen suvaitsemattomuus ja tyhmyys. Vielä ajattelevat ihmiset: „nuo ovat huonolla tiellä, jotka eivät kuulu minun joukkooni, he seisovat niinkuin lankun päässä, ettei tiedä, millä hetkellä sujahtavat syvään kattilaan“. Ja materialisti taas ajattelee: „Ah, noita tyhmiä, jotka Jumalasta puhuvat ja mietiskelevät“. Hän nauraa kaikelle uskonnolle ja on yhtä suvaitsematon kuin kirkollinen. Hän ajattelee näet tietävänsä, ettei Jumalaa ole eikä elämää kuoleman perästä. Hän pitää sitä turhana puheena, lasten leikkinä.

Jumalankieltäjä ja kaavan mukaan uskoja ovat yhtä suvaitsemattomia. Mutta teosofia vapauttaa meidät tästä erehdyksestä osottamalla, että elämässä kysytään todellisuuksia eikä kuvitteluja, kysytään, mitä tiedämme, mihin pyrimme, mitä tahdomme ja ajattelemme todellisuudessa eikä sitä, mitä sanomme, tunnustamme tai uskomme. Ja ennen kaikkea kysytään, mikä Jumala elää sisällämme, mistä Jumalasta meillä on totista tietoa. Teosofia poistaa harhakuvat ja asettaa meidät Elämän eteen. Samalla teosofinen maailmankatsomus näyttää meille, että me kaikki ihmiset vaellamme Jumalan tietoa kohti ikäänkuin pyhiinvaeltajat: miksikä sitten riitelisimme keskenämme tiellä ollessamme, miksi riitelisimme asioista, joita me emme voi ratkaista, mutta joista suurimmat ihmiset, todelliset tietäjät ovat olleet yhtä mieltä? Miksikä kristitty sanoo, että buddhalainen joutuu helvettiin, että Jumala häntä vihaa, jonka tähden täytyy lähteä häntä käännyttämään? Jos tutkitaan mitä Buddha ja mitä Jeesus on opettanut, niin huomataan, että he ovat opettaneet samaa. Molemmat he sanovat: „Ainoastaan totuus vapauttaa, ainoastaan siinä määrässä kuin pääset totuuden tietoon, olet sinä sielullisesti vapaa ja voit arvostella“.

Teosofinen maailmankatsomus näyttää, että me kaikki olemme veljiä, sillä me olemme kaikki saman Elämän Hengen lapsia, kaikki olemme samalla tavalla eläinkunnasta nousseet ihmisyyteen ja olemme matkalla Jumalan luo. Kaikki olemme toivioiretkeläisiä, jotka kuljemme luvattua maata kohti. Sentähden älkäämme arvostelko toisiamme ylenkatseellisesti, vaan ajatelkaamme toisistamme kunnioittavasti. Tietäkäämme, että jokainen meistä kerran on yksilökohtaisesti ratkaiseva Elämän Suuren Kysymyksen.

Pekka Ervast.

(Wäinämöisen Joululehti 1908, s. 13–16.)